

Recensie: Het buitenlands beleid van China en de totstandkoming van een multipolaire wereld

Francisco Dominguez

Drie hoofdlijnen trachten de auteurs in dit boek te belichten in hun analyses van het Chinese buitenlandbeleid. Ten eerste is er de stelling dat 'de wereld momenteel getuige is van veranderingen die in een eeuw niet zijn voorgekomen', en waarvan het tempo en de omvang drastisch zijn toegenomen. Het tweede thema is de transformatie van het buitenlands beleid van China. Dat werd tot nu toe gekenmerkt door de strategie om 'onze capaciteiten achter de hand te houden en onze tijd af te wachten' en de praktijk om 'zorgvuldig *low profile* te blijven'. Nu is er echter een meer assertieve en proactieve strategie, gericht op de bevordering van de belangen van het Mondiale Zuiden. Het werkt naar duidelijke geprononceerde doelstellingen van vrede en gemeenschappelijke veiligheid, en is gericht op een meer rechtvaardige wereldorde. De derde grote lijn in het boek is een verkenning van de historische wortels en theoretische grondslagen van het Chinese buitenlandbeleid. Dat alles is een behoorlijke opgave zelfs voor negen vooraanstaande intellectuelen, die elk specifieke aspecten van de Chinese buitenlandse politiek in een essay voor hun rekening nemen. Zij laten zien dat dit beleid zelf al een cruciale factor is geworden in de aanhoudende 'veranderingen die al een eeuw niet zijn voorgekomen'.

De afbeeldingen op de omslag van het boek geven een intrigerende voorproef van de inhoud. De eerste foto is een beeld van de Conferentie van Bandung van 1955, waar de toenmalige Derde Wereldlanden – vertegenwoordigd door 29 deelnemende staten die zich nog grotendeels moesten beperken tot ambitieuze verklaringen – de wens uitspraken dat er een 'meer rechtvaardige wereldorde' zou komen, vrij van koloniale onderdrukking en gebaseerd op respect voor de nationale soevereiniteit en territoriale integriteit van alle landen. Tijdens de conferentie presenteerde Zhou Enlai namens de pas opgerichte Volksrepubliek China ook zijn voorstel voor de vijf beginselen van vreedzame co-existentie.

De tweede foto toont de viering op 3 september 2025 in Beijing van de 80e verjaardag van de overwinningen in 'De Verzetsoorlog van het Chinese Volk tegen de Japanse agressie en in de Wereldwijde Antifascistische Oorlog', zoals men in China zegt. Je ziet president Xi Jinping, vergezeld door meer dan twee dozijn leiders uit het Mondiale Zuiden. Vlak voor die ceremonie had de Shanghai Cooperation Organisation (SCO) zijn grootste top ooit gehouden. Dat was een bijeenkomst die plaatsvond in de stad Tianjin, niet ver van Beijing. De slotverklaring bevatte de toezegging 'om te streven naar de totstandkoming van een meer representatieve, democratische, rechtvaardige en multipolaire wereldorde, gebaseerd op algemeen erkende beginselen van het internationaal recht'. Het document bevestigde nogmaals de vijf beginselen van vreedzame co-existentie en pleitte voor 'de gelijkwaardige deelname van landen uit het Mondiale Zuiden aan de bevordering van een open en rechtvaardige internationale samenwerking, met het oog op de opbouw van een door innovatie aangedreven wereldeconomie'.

Er zit een verschil van zeventig jaar – drie generaties! – tussen de twee gebeurtenissen die op de voorkant van het boek zijn afgebeeld. Dat ze naast elkaar geplaatst worden is opvallend: China is opmerkelijk trouw gebleven aan de vooruitstrevende en revolutionaire beginselen die ten grondslag liggen aan zijn buitenlands beleid. Via multilaterale organisaties en initiatieven zoals de SCO, de BRICS en het Belt and Road Initiative, de Nieuwe Zijderoute – concrete belichamingen van zijn buitenlands beleid – levert het industrieel en technologisch ontwikkelde China nu op grote schaal een bijdrage aan de ontwikkeling van het Zuiden.

Ken Hammond zal ons in hoofdstuk twee, *‘Verandering en continuïteit in de internationale betrekkingen van China, 1949–2025’*, meenemen doorheen de wendingen van die buitengewone zeventigjarige reis in het Chinese buitenlands beleid. Hammond concludeert terecht dat de rol van China in de wereld ‘de grootste hoop biedt op een meer stabiele, welvarende en duurzame toekomst, niet alleen voor de eigen bevolking, maar ook als voorbeeld voor samenwerking en ontwikkeling over de hele wereld’. De omvang van de transformatie van China wordt wellicht het best geïllustreerd door één enkel cijfer: in 1955 bedroeg het bbp van China 41,5 miljard dollar; in 2025 was dit gestegen tot 19,6 biljoen dollar – een ongeveer 472-voudige toename.

Hoewel het boek focust op de fundamentele vragen over het Chinese buitenlandbeleid en het biedt tegelijkertijd een onmisbaar historisch perspectief. Toch is het onderwerp zo complex dat er meerdere delen nodig zullen zijn om een werkelijk volledig beeld te geven van de ontwikkeling van de Volksrepubliek en hoe zij zich voortbeweegt in het mijnenveld van de internationale betrekkingen. We kijken dan ook vol verwachting uit naar het ‘tweede geplande deel’ dat de redacteurs ons in dit boek al beloven. Hoe dan ook, het eerste deel is een degelijk en informatief werk, waarin deskundige wetenschappers en politieke activisten in tien essays de Chinese buitenlandse politiek behandelen vanaf het allereerste begin van de Volksrepubliek, na de zegevierende revolutie van 1949.

De lezers krijgen een uitgebreid overzicht van de historische ontwikkeling van het Chinese buitenlandbeleid van 1949 tot 2025. Het beschrijft de verwikkelingen die voortkwamen uit de Koude Oorlog en het imperialisme. Er zijn analyses van de historische Vijf Beginselen van Vreedzame Co-existentie; van de eenzijdige interpretaties van het Chinese buitenlandse beleid die sommige westerse marxisten naar voren brengen. Het gaat over de unieke en vreedzame opkomst van China als wereldmacht; over de complexiteit van het Chinese socialisme en zijn tegenstellingen. Het boek geeft de Chinese visie weer op de wereldorde, een filosofie die fundamenteel verschilt van die van het Westen. In twee omvangrijke essays weerlegt een auteur de bewering dat China imperialistisch zou zijn en verdiept hij zich in de 4 *Mondiale Initiatieven* van China.

Dit alles wordt voorafgegaan door een boeiende inleiding. Vervolgens komt hoofdstuk één, *‘Inzicht in de ongekende veranderingen van de afgelopen eeuw’*. Daarin laten de redacteurs, Keith Bennett en Carlos Martinez, zien hoe ingrijpend de wereld is veranderd in de nasleep van de poging van de VS om de unipolariteit in stand te houden na de ineensorting van de

Sovjet-Unie. In 1993 verklaarde Paul Wolfowitz, viceminister van Defensie van de VS: 'Onze strategie moet zich nu weer richten op het voorkomen van de opkomst van een mogelijke toekomstige concurrerende wereldmacht.' Al in 1977 hadden Amerikaanse imperialistische kopstukken zoals Zbigniew Brzezinski betoogd dat 'het van cruciaal belang is dat er geen Euraziatische uitdager opstaat die in staat is Eurazië te domineren en daarmee ook Amerika uit te dagen'. In een adem hadden zij het over 'het potentieel gevaarlijkste scenario: een grote coalitie van China, Rusland en wellicht Iran, een *anti-hegemoniale* coalitie die niet door ideologie wordt verenigd maar door grieven die elkaar aanvullen'. Het lijkt geen twijfel dat multipolariteit een tastbare realiteit is geworden. Bennett en Martinez laten echter ook zien dat de imperialistische macht bereid is terug te slaan met sancties, invoerheffingen, blokkades en oorlogen.

Hoofdstuk twee bespraken we hierboven. Hoofdstuk drie, geschreven door Andrew Murray, getiteld '*China, de Koude Oorlog en het imperium*', en hoofdstuk vier, geschreven door Carlos Martinez, getiteld '*Is China imperialistisch?*', benaderen het onderwerp vanuit verschillende, maar even boeiende invalshoeken. Beide gaan in op beweringen van bepaalde waarnemers, met name in westerse linkse middens, dat de buitengewone ontwikkeling van China onvermijdelijk leidt tot een potentieel dodelijke confrontatie met de Verenigde Staten in de vorm van de 'Val van Thucydides' –het onvermijdelijk geachte gevolg van de opkomst van één wereldmacht en het verval van de gevestigde macht – of, in het ergste scenario, dat China bewust en heimelijk zijn groeiende economische macht inzet om de volgende dominante imperialistische macht te worden.

Murray weerlegt de opvatting dat de 'rivaliteit tussen China en de VS een concurrentiestrijd tussen grootmachten is, of zelfs een inter-imperialistische strijd', en toont in plaats daarvan aan dat China 'een belangrijke kapitaalexporteur is geworden en een alternatieve financieringsbron is voor veel landen over de hele wereld', bruikbaar voor investeringen in infrastructuur 'vooral in landen van het Mondiale Zuiden'. Volgens hem heeft het de politieke autonomie van die landen ten opzichte van het imperialisme versterkt binnen de zich ontwikkelende context van multipolariteit. China vormt daarmee zelf het belangrijkste obstakel voor Trumps doelstelling om de economische suprematie van de VS ten opzichte van China en het Mondiale Zuiden te herstellen.

Hoewel Murray erkent dat China in theorie een imperialistische macht zou kunnen worden, wijst hij op het huidige reële internationale optreden van het land: 'China pleit consequent voor de naleving van het internationaal recht, gelijke rechten voor alle staten, groot en klein, niet-inmenging in de aangelegenheden van andere landen, wederzijds voordelige economische ontwikkeling, wereldwijde samenwerking om uitdagingen op het gebied van klimaat, gezondheid en artificiële intelligentie aan te pakken, en de vreedzame bemiddeling van geschillen. Op elk punt staat dit programma lijnrecht tegenover dat van het Amerika waar Trump voor opkomt.'

Martinez gaat dan weer frontaal in tegen de onder westerse linksen wijdverbreide bewering dat China een 'opkomende imperialistische macht in het wereldsysteem' is, die niet alleen 'haar eigen bevolking uitbuit, maar ook Derde Wereldlanden exploiteert door zich 'hun grondstoffen toe te eigenen, door *schuldenval-diplomatie* en de toepassing van andere vormen van economische dwang'. Martinez is daarover categorisch: 'het idee dat China een imperialistische of aspirant-imperialistische macht is, is fundamenteel onjuist'. Hij wijst erop dat China altijd een slachtoffer van het imperialisme is geweest, en geen vertegenwoordiger ervan. Martinez ziet dat China met zijn vreedzame ontwikkelingskoers het imperialisme uitdaagt in plaats van het te verhullen. Volgens hem zullen de interne klassendynamiek en de heersende geopolitieke situatie ervoor zorgen dat China geen imperialistische macht wordt. De opkomende multipolaire wereldorde waar China naar streeft vormt, zo verzekert hij ons, legt de basis voor de overwinning op het imperialisme, niet voor het behoud ervan.' Hij onderbouwt dit standpunt met twintig pagina's aan grondig uitgezocht bewijsmateriaal en stevige analyses.

Het Chinese buitenlandbeleid is zoals al gezegd gebaseerd op de vijf beginselen van vreedzame co-existentie, een concept dat Jenny Clegg bespreekt in hoofdstuk vijf, *China: Met de Vijf Beginselen van Vreedzame Co-existentie als leidraad*. Clegg onderzoekt zowel de historische ontwikkeling van die principes als hun politieke betekenis in de strijd tegen kolonialisme en imperialisme tijdens de opbouw van het socialisme.

Ze plaatst de ontwikkeling van de 'Vijf Beginselen' in de context van het revolutionaire verzet van China tegen imperialistische agressie – de oorlogen in Korea en Vietnam, de eis van de VS dat de autoriteiten in Taiwan de legitieme regering van China moesten blijven, en de breuk met de Sovjet-Unie – in een periode die werd gekenmerkt door anti-imperialistische nationaal-revolutionaire strijd in Afrika en Azië. Clegg citeert en expliceert de leuze van China in die periode: 'Landen willen onafhankelijkheid, naties willen bevrijding en volkeren willen revolutie'.

Het feit dat China in 1971 zijn rechtmatige zetel bij de Verenigde Naties terugkreeg, de erkenning door Nixon in het Shanghai Communiqué van februari 1972 dat 'alle Chinezen aan weerszijden van de Straat van Taiwan eraan vasthouden dat er slechts één China is', en de totstandkoming van volledige diplomatieke betrekkingen met de Verenigde Staten begin 1979 luidden een nieuw tijdperk in. Dit werd vervolgens vormgegeven door de economische hervormingen van Deng Xiaoping, die een geheel andere context creëerden voor de toepassing van de Vijf Beginselen van Vreedzame Co-existentie. Het was ook een periode die uiteindelijk heeft bijgedragen aan het streven van China naar multipolariteit. Zoals Clegg het treffend verwoordt, hebben de Chinese leiders, van Mao tot Deng tot Xi, 'de ontwikkeling van China op lange termijn allemaal gezien als een integraal onderdeel van de transformatie van de internationale politieke en economische orde in de richting van rechtvaardigheid en gelijkheid'.

Danny Haiphong kiest in hoofdstuk zes, getiteld *'Is het buitenlands beleid van China 'goed genoeg'?*', voor een titel waarvan het sarcasme volkomen terecht is. In zijn bijdrage hekelt hij de demonisering van het Chinese buitenlandbeleid door de gezamenlijke inspanningen van de Amerikaanse elites, hun medeplichtigen en de media die samen met sommigen 'aan de politieke linkerkant, zelfs sommige communisten', de bewering herhalen dat het Chinese buitenlandbeleid 'schuldenvallen opstelt voor armere landen in het Mondiale Zuiden'. Kortom, op die manier vormen ze een soort front om de Chinese buitenlandse politiek als imperialistisch te bestempelen. Haiphong weerlegt niet alleen deze voorstelling van zaken, maar stelt ook dat de vermeende voorbeelden van Chinees imperialistisch gedrag niets meer zijn dan kwaadwillige propaganda. Tegelijkertijd geeft hij talrijke voorbeelden van de 'win-win'-samenwerkingsovereenkomsten die China sluit met landen van het Mondiale Zuiden, contracten die volgens hem voor deze landen zeer gunstig hebben uitgepakt. In schril contrast met de Verenigde Staten en hun imperialistische bondgenoten, zo stelt hij, heeft China de nationale soevereiniteit van andere landen niet bedreigd en niet ondermijnd. Sinds 1979 heeft het land geen oorlog gevoerd, terwijl de Verenigde Staten en hun bondgenoten voortdurend militaire agressie hebben gepleegd, met verwoestende gevolgen voor de getroffen landen en volkeren. Haiphong beantwoordt de sarcastische vraag in zijn titel dan ook in ondubbelzinnige bewoordingen: 'China voert geen agressieoorlogen, pleegt geen genocide, streeft geen expansionisme na en streeft ook niet naar enige vorm van hegemonie. Door zich te houden aan de kernbeginselen van het internationaal recht, zoals eerbiediging van het recht op zelfbeschikking en niet-inmenging, en door op alle terreinen win-win-relaties op te bouwen, geeft China de hele wereld een voorbeeld van hoe een toekomst van wereldvrede eruit zou kunnen zien.'

In hoofdstuk zeven, getiteld *'Hoe de vreedzame opkomst van China de wereld verandert'*, onderzoekt Cheng Enfu een opvallend kenmerk van de buitengewone economische en technologische ontwikkeling van China: het vreedzame karakter ervan, een thema dat inderdaad op verschillende manieren als een rode draad door het boek loopt. In een typisch afgewogen Chinese stijl stelt Cheng dat China, met zijn fundamentele focus op vreedzame ontwikkeling, geleidelijk aan typische kenmerken heeft laten zien in zijn benadering van mondiale betrokkenheid en het vormgeven van het internationale systeem, waardoor het zich onderscheidt van de traditionele wegen die opkomende grootmachten volgen.

In plaats van in tijden van crisis zijn toevlucht te nemen tot protectionisme, 'heeft China zich consequent ingezet voor openheid en samenwerking die voor beide partijen voordelig is'. Het streeft er evenmin naar om 'zijn groeiende macht om te zetten in expansionisme of om zijn systeem aan anderen op te leggen'. Het land voert geen machtspolitiek door 'anderen te intimideren of dominantie na te streven'. In de plaats daarvan pleit het voor 'het oplossen van meningsverschillen door middel van dialoog en overleg' en 'win-win'-samenwerking.

China benadrukt bovendien – en dat is van cruciaal belang – 'het intrinsieke verband tussen economische ontwikkeling, sociale vooruitgang en ecologie'. Dit betekent, zo concludeert

Cheng, dat het Chinese model het niet alleen mogelijk maakt om het milieu te beschermen en tegelijkertijd ontwikkeling na te streven, maar ook omgekeerd: ontwikkeling te realiseren door middel van milieubescherming.

Torkil Lauesen bespreekt in hoofdstuk acht, getiteld *'De belangrijkste tegenstelling in de wereld en China's streven naar socialisme'*, de wisselwerking tussen ontwikkelingen in het wereldsysteem en de socialistische koers van China, die hij omschrijft als 'de neergang van de Amerikaanse hegemonie tegenover de opkomst van China, en de ontwikkeling van een multipolaire wereldorde'.

Aan de hand van een boeiende methodologische bespreking van Mao's concept van de hoofdtegenstelling, in combinatie met een beknopte uiteenzetting van de historische ontwikkeling van het kapitalisme en zijn terugkerende crisissen, komt Lauesen tot een opvallende conclusie: 'De opkomst van China als 's werelds grootste industriële macht heeft, voor het eerst in tweehonderd jaar, de polarisatie tussen het centrum en de periferie doorbroken.'

De gevolgen zijn volgens hem enorm: 'Met het verval van de Amerikaanse hegemonie, de opkomst van China en de ontwikkeling van een multipolair wereldsysteem naderen we het punt waarop de kapitalistische productiewijze niet langer de meest effectieve manier is om de productiekrachten te ontwikkelen, maar juist irrationeel is geworden en zowel het menselijk leven als de aarde zelf vernietigt. [...] De VS kunnen niet langer effectief concurreren met China, dat zich ontwikkelt tot de leidende innovatieve economische macht van de wereld.'

Michael Dunford zet in hoofdstuk negen, getiteld *'Waarom de Chinese en westerse visies op de wereldorde van elkaar verschillen en waarom dat verschil ertoe doet'* – een beknopt, maar alweer goed onderbouwd hoofdstuk – de westerse en Chinese opvattingen over de wereldorde tegenover elkaar. Het westerse liberalisme, zo stelt hij, beschouwt naties en individuen als actoren die hun eigenbelang nastreven, waardoor het moeilijk wordt om overeenstemming te bereiken over het algemeen belang en de indruk ontstaat dat de staat de binnenlandse orde moet handhaven, terwijl tegelijkertijd de kans op internationale anarchie wordt vergroot. Internationale betrekkingen worden daardoor het 'domein van machtspolitiek en uiteenlopende belangen'. Het resultaat is kapitalistische 'ongelijke ontwikkeling, invasie, overheersing, conflicten en oorlog, waarbij machtige natiestaten of coalities van staten naar hegemonie streven om hun veiligheids- en economische belangen te bevorderen, terwijl liberale ideologieën worden ingezet om inmenging van buitenaf in de aangelegenheden van andere landen te verdoezelen of te rechtvaardigen'.

Dunford beschrijft vervolgens de Oost-Aziatische, en met name Chinese, traditie van een symbiotisch systeem 'dat wordt gekenmerkt door een reeks beginselen, normen en gedragscodes met betrekking tot interstatelijke betrekkingen, waarin zowel grote als kleine landen hun juiste plaats vonden en waarin gedurende millennia vrijwillige handel en tribuuthandel, evenals vreedzame co-existentie, werden bevorderd'. Het Chinese begrip

‘harmonie’, zo stelt hij, is synoniem met het Oost-Aziatische begrip ‘symbiose’, waaruit Xi Jinpings hedendaagse interpretatie van de Vijf Beginselen van Vreedzame Co-existentie voortvloeit. Dunford benadrukt tot slot dat de Chinese president herhaaldelijk heeft aangegeven dat China niet naar hegemonie streeft, en de mening is toegedaan dat de wereld geen hegemonie nodig heeft.

Carlos Martinez gaat in hoofdstuk tien, getiteld *‘De vier mondiale initiatieven en de politieke betekenis van een gemeenschap met een gedeelde toekomst voor de mensheid’*, in op het concept van president Xi Jinping van een wereld met een gedeelde toekomst voor de mensheid, dat een centrale rol is gaan spelen in het Chinese buitenlandbeleid en in 2017 in de partijstatuten is opgenomen.

De vraag die Martinez aan de orde stelt, is hoe het alternatief voor het unipolaire systeem waaraan de Verenigde Staten zich vastklampen, eruit zou zien.

Het getuigt van het politieke inzicht van de redacteuren dat zij ervoor hebben gekozen het boek af te sluiten met een hoofdstuk gewijd aan de vier mondiale initiatieven van China, die, zoals Martinez stelt, ‘samen een uitvoerbaar programma vormen voor de gezamenlijke toekomst van de mensheid’. De vier initiatieven zijn het *Global Development Initiative* (GDI), dat in september 2021 werd voorgesteld; het *Global Security Initiative* (GSI), dat in april 2022 van start ging; het *Global Civilisation Initiative* (GCI), dat in maart 2023 werd voorgesteld; en het *Global Governance Initiative* (GGI), dat in augustus–september 2025 werd geïntroduceerd.

Martinez stelt dat elk initiatief betrekking heeft op een ‘fundamentele pijler van internationale samenwerking’ en dat ze samen een holistisch kader vormen, omdat ze ‘een gemeenschappelijke conceptuele architectuur delen voor de opbouw van een wereldgemeenschap met een gedeelde toekomst’. Bovendien levert Martinez bewijs voor de gunstige effecten van de toepassing ervan in landen van het Zuiden. Hij gaat zelfs nog verder: ‘De vier initiatieven omvatten veel meer dan alleen een pakket maatregelen op het gebied van buitenlands beleid. Ze schetsen een diep menselijke en in essentie marxistische weg naar een post-imperialistische wereldorde’.

De buitenlandse politiek van China speelt een centrale rol in de wereldpolitiek en heeft, volgens de auteurs van dit boek, een aanzienlijke transformerende invloed op het Zuiden. Het streeft naar het tot stand brengen van ‘een open, inclusieve, niet vervuilde en mooie wereld waarin duurzame vrede, universele veiligheid en algemene welvaart heersen’. Het imperialisme veroorzaakt daarentegen existentiële bedreigingen voor de mensheid. Die risico’s zijn: ‘een grote klimatramp, het gevaar voor een kernoorlog, artificiële intelligentie als angstscenario en de voortdurende dreiging van pandemieën’. De door president Xi Jinping geformuleerde visie van ‘het opbouwen van een mondiale gemeenschap met een gedeelde toekomst’ is een rijk en veelomvattend concept, dat eeuwen aan geschiedenis, politieke ontwikkeling, klassenstrijd en menselijke opoffering in zich verenigt. In *China’s Foreign Policy*

and the Making of a Multipolar World worden al deze thema's zeer diepgaand en met veel deskundigheid behandeld. Dit boek is een echte aanrader.

China's Foreign Policy and the Making of a Multipolar World, Changes unseen in a century

Uitgever: Praxis Press, 172 pp.

ISBN-13: 978-1899155224

ISBN-10: 1899155228

Het boek is te koop als [paperback](#) en in een [digitale](#) versie bij Praxis Press. Je kunt het ook online bestellen via de bekende e-groothandels en bij de betere boekhandel.

De bovenstaande recensie verscheen oorspronkelijk op de website van [Friends of Socialist China](#).

De auteur is Dr. Francisco Dominguez, een van de bekendste anti-imperialistische academici en activisten in Groot-Brittannië. Dominguez was ooit een politiek vluchteling uit het Chili van Pinochet. Hij leidde de Research Group on Latin America aan de Universiteit van Middlesex University, en is momenteel Nationaal Secretaris van de Venezuela Solidarity Campaign. Hij zetelt verder in het leidend comité van de Cuba Solidarity Campaign.